

KORKUT TUNA'NIN İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ TARİHİNDEKİ YERİ

Suvat Parin*

Özet: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (İÜEF) Sosyoloji Bölümü, Türkiye'de sosyolojik düşüncenin üniversite düzeyinde ortaya çıktığı ilk yerdir ve Türkiye'de sosyolojinin bir disiplin olarak yerleşmesine önyak olmanın ötesinde daha da önemli sayılabilecek bir nitelik olarak özgün ve özerk bir sosyolojik düşünce geleneğinin öncüsü ve temsilcisi bir kürsü özelliği taşımaktadır. Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken, Nurettin Şazi Kösemihal, Cahit Tanyol ve Baykan Sezer gibi önemli isimlerin sosyolojik çalışmaları söz konusu geleneğin bir parçasını oluşturmaktadır. Türk sosyoloji tarihinde önemli bir yer tutan sosyoloji geleneğinin ya da sosyoloji yapma biçiminin daha çok tarihsel sosyoloji ekseninde yapıldığı söylenebilir. Bu çalışma, Korkut Tuna'nın gerek kendi çalışmalarıyla, gerekse yürüttüğü lisansüstü tezlerle İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün varoluşuyla özdeşleşmiş makro ölçekte tarihsel sosyoloji yapma tarzının yanında, gündelik yaşamın mikro plandaki yapısını merkeze alan bir sosyolojiye ilk kez kapı aralayarak İÜEF Sosyoloji Bölümü'nde sosyoloji yapmanın yelpazesini genişlettiği/zenginleştirdiği savını ileri sürmektedir.

Anahtar Kavramlar: Korkut Tuna, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Tarihsel Sosyoloji, Uygulamalı Sosyoloji

Place of Korkut Tuna in the History of the Sociology Department of Istanbul University

Abstract: The Sociology Department at the Faculty of Letters of Istanbul University is known as the place where sociological thought was first fertilized at university level in Turkey. Apart from pioneering sociology to take root as a discipline in Turkey, the department has initiated the tradition of a unique and independent sociological thought. The studies of prominent names such as Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken, Nurettin Şazi Kösemihal, Cahit Tanyol and Baykan Sezer have contributed significantly to the formation of this stated tradition. The tradition of sociology or the way sociological research is conducted in Turkey revolves more around the lines of historical sociology. This study claims that through his own works and the graduate theses he directed, Korkut Tuna has expanded and enriched the scope of conducting sociological research at the Sociology Department of Istanbul University by focusing for the first time on a type of sociology that centers on the micro-structure of daily life aside from a macro-scale historical sociology that has been traditionally identified with the existence of this institution.

Key Words: Korkut Tuna, Istanbul University Faculty of Letters, Department of Sociology, Historical Sociology, Applied Sociology

* Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniv. Fen Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

Tarihsel sosyoloji en genel anlamda asli ya da tali nitelikteki tarihsel veri kaynaklarının temel alındığı sosyolojik çözümleme yapma biçimini ifade etmektedir¹. Sosyolojik düşüncenin tarihsel zemindeki çözümlenmeleri, toplumsallığı anlama noktasında iki önemli gerçeklik boyutunu görme imkânı sağlamaktadır. Toplumsal yapı ve ilişkilerin bir bütün olarak değerlendirilmesi tarihsel şeritte var olan birikim ve yaşanmışlıkların dikkate alınmasıyla mümkündür. Toplumsal olanın ontolojisini anlamak, geçmişin alanına yapılan sondajların ortaya çıkardığı kodları ve söz konusu kodların toplumsal serüvendeki değişim çizgilerini yakalamak anlamına gelir. Dolayısıyla tarihsel sosyoloji her şeyden önce toplumu dünü ve bugünüyle bütünlüklü bir yapı olarak resmeden bir yaklaşım tarzıdır².

XIX. Yüzyıl'da bağımsız bir disiplin olarak Avrupa'da vücut bulan sosyolojinin ilk inceleme nesnesi, özellikle klasik dönem sosyologları için, 1750–1850 arası Batı Avrupa'nın toplumsal tarihi olmuştur.³ Durkheim, Weber ve Marx'ın, -temellendirme ve metodolojik farklılıklarına rağmen- çalışmalarında Batı'nın tarihsel referanslarını kullanarak aynı doku üzerinde çözümlenmeler yaptıkları görülmektedir. Klasik sosyoloji kuramlarında ön plana çık(artıl)an toplumsal çözümleme biçimleri, toplumsal tipolojiler ve bunlara bağlı olarak şekillenen teorik setler bütün dünya toplumlarına modeller ve evrensel toplumsal yasalar şeklinde sunuldu.⁴ Makro temelde yapılan bu değerlendirmeler örtük olarak bütün toplumları açıklayabilecek kuramlar aracılığıyla toplumların gelişim çizgilerini ve yapısal kodlarını Batı ile yakınlaştıran ya da özdeşleştiren bir araç hüviyetine büründü. Dolayısıyla gerek klasik gerekse çağdaş sosyolojik teoride farklı tarihsel bagajlara sahip bütün toplumsal yapılar, Batı toplumlarının tarihsel ve toplumsal serüveni içinde sosyolojik kuramların sunduğu Batı ile benzerlikler taşıdığı oranda bir öneme sahip oldu. Sosyolojik teorinin genel şablonu içinde yer bulamayan toplumsal yapılar arkaikleştirilerek sosyolojik analiz sahasından uzaklaştırılmaya çalışıldı.

¹ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev.: Osman Akınhay&Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 1999, s. 717.

² Baykan Sezer, *Sosyolojide Yöntem Tartışmaları*, İstanbul: Sümer Kitabevi Yay., s. 77-104. Ayrıca bkz. Ramazan Yelken, "Tarihin Söyleminden Toplumsal Gerçekliğe Geçişler: Tarih Sosyolojisine Bir Giriş", *Tarih Sosyolojisi*, Ed.: Ramazan Yelken, Ankara: Vadi Yay., 2007, s. 22-24.

³ Lego Quia Inutile, "Klasikler İçin Alternatif Bir Gereğe", *Sosyal Teori ve Sosyoloji*, Ed.: Stephen P.Turner, İstanbul: Küre Yay., 2008, s. 49.

Oysaki tarihsel gerçeklikler göz önünde tutularak yürütülen sosyoloji yapma tarzı, toplumu soy kütüğü içinde bir bütün olarak resmetmenin yanı sıra kolektif hafızanın barındırdığı verilere bağlı olarak toplumsal yapıların farklılıklarını belirginleştirme yönünde önemli bir alan açmaktadır. Tarih ile sosyolojinin iç içe geçtiği bu birliktelik sosyolojik teorideki Batı toplumsallığı lehine sürdürülen genelleyicilik vasfını önemli ölçüde aşındırmıştır. Bu açıdan tarihsel sosyoloji yapma biçimi, Batı-dışı toplumların kendi toplumsallıklarının farklılığını vurgulama noktasında önem arz etmektedir.

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün Düşünce Geleneği

Türkiye'de hem sosyolojik düşüncenin hem de tarihsel sosyoloji yapma tarzının akademik olarak başladığı ve sürdürüldüğü yer İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'dür⁵. Sosyoloji'nin Türkiye'deki tarihi ve serüveni ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Fakat İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün tarihsel yapıyı merkeze alan sosyoloji yapma geleneğinin kaynağını ortaya koymak çalışmamız açısından önem arz etmektedir.

XIX. yüzyılın ilk yarısından başlayarak Batı karşısında pozisyon ve güç kaybeden Osmanlı Devleti'nde geri kalmışlıktan kurtulup krizi aşmak için devlet ve toplumun ıslah edilmesini savunan fikir akımları hız kazanmıştır. Devletin ve toplumun kurtuluşunu arayan fakat referansları ve Osmanlı kimliğini tanımlama biçimleri farklılık gösteren Osmanlıcılık, İslamcılık ve Milliyetçilik akımları⁶ beraberinde *Osmanlı kimdir* sorusunun boyutlarını derinleştirmiş ve bu ekseninde sürdürülen tartışmaların yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Osmanlı'nın gerileme ve çöküş dönemlerinin gündeme taşıdığı söz konusu toplumsal sorunlara ilişkin fikri tartışmaların ve devreye sokulan çözüm önerilerinin barındırdığı "toplumun nasıl bir bünyeye sahip olduğu" konusu, 1900'lü yılların ilk çeyreğinde Ziya Gökalp ile üniversitede kendine yer bulan sosyolojik düşüncenin ana sorunlarından biri olmaya başlamıştır. Başka bir ifadeyle toplumu içinde bulunduğu koşullardan kurtarma arayışları; bu alandaki

⁵ İsmail Coşkun, "Sosyoloji Bölümünün Tarihine Dair", 75. *Yılında Türkiye'de Sosyoloji*, Ed.: İsmail Coşkun, İstanbul: Bağlam Yay., 1991, s. 13-22.

⁶ Recep Şentürk, *İslam Dünyasında Modernleşme ve Toplum Bilim*, İstanbul: İz Yay., 2006, s. 163-164

çalışmaları, zorunlu olarak, toplumun kültürel ve tarihsel evveliyatına ilişkin tartışmalara ve dolayısıyla tarihsel zemine odaklanan bir mecraya çekmiştir.

Üniversitede bir disiplin olmadan önceki evrede temayüz eden sosyolojik çalışmaların merkezinde de aynı sorun ve tartışmaların bulunduğunu belirtmek gerekir. Türkiye'deki sosyolojik düşüncenin ilk dönemlerinde hakim iki önemli teorik yönelimin de bunun üzerinden sürdürüldüğü görülmektedir. Türk toplum yapısının tarihsel geçmişine yaslanarak farklılığı/özgünlüğünü ortaya koymaya çalışan Ziya Gökalp ile farklılıktan ziyade toplumsal benzerliklere vurgu yapan Sabahattin Bey'in çalışmaları bu perspektifi yansıtmaktadır⁷.

Türkiye'de Sosyoloji'nin kurucusu Ziya Gökalp'ın çalışmaları nihai noktada tarihsel birikimleri merkeze alan ve toplumsal yapının bileşenlerini özgünlükleriyle ortaya koyan makro ölçekli toplumsal bünye analizleridir⁸. Ziya Gökalp'ın çalışmalarıyla biçimlenen sosyolojik düşünce güzergâhı, kendisinden sonra gelen başta İÜEF Sosyoloji Bölümü hocaları olmak üzere akademik kadrolara bir düşünce geleneğini oluşturmanın imkânlarını miras olarak bırakmıştır. Düşünce geleneklerinin ihdası, kurumsallaşması ve sürdürülmesi oldukça güçtür. Fakat sosyolojide Gökalp'ın öncülük ettiği çizgi bu anlamda önemli bir alanın oluşumuna kaynaklık etmiştir. Bunun yanı sıra Gökalp'la başlayan sosyoloji yapma tarzının Sosyoloji Bölümü'nde yürütülen çalışmaların geleneğe katkılarını ya da gelenekten sapmalarını belirginleştirme işlevini de yerine getirdiği söylenebilir. Düşünce geleneklerinin en önemli işlevlerinden biri de budur ve geleneğin şekillenmediği düzlemlerde yapılan bilimsel çalışmaların sayısal çokluktan öte bir anlam taşımadığını da dile getirmek mümkündür.

1940-1960 arası dönemde sosyolojiye yeni bir ivme kazandıran Hilmi Ziya Ülken'in felsefe ağırlıklı "sosyolojik çözümlemelerde de tematik yoğunlaşmanın Ziya Gökalp ile aynı minvalde devam ettiği görülmektedir⁹. Hilmi Ziya Ülken'in değişik alanlarda ortaya koyduğu oldukça zengin ve geniş yayın yelpazesi¹⁰ temelde Türk düşünce dünyasının temel niteliklerini ve toplumsal yapısının gerçekliklerini vurgulayan ortak bir temada buluşmaktadır.

⁷ Kurtuluş Kayalı, "Bir Asırlık Sosyoloji Birikimi", *TALİD*, 6 (11), 2008, s. 33-40.

⁸ H. Bayram Kaçmazoğlu, *Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Birey Yay., 1999, s. 13

⁹ Yücel Bulut, "Çağdaş Türk Düşüncesi İçinde Hilmi Ziya Ülken", *TALİD*, 6 (11), 2008, s. 499.

¹⁰ Ayhan Vergili, *Hilmi Ziya Ülken Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yay., 2006.

İÜEF Sosyoloji Bölümü, Hilmi Ziya Ülken sonrasında genel sosyolojik düşünce anlamında bir fetret evresine tanıklık etmesine rağmen daha sonra bölümde etkili olan Nurettin Şazi Kösemihal¹¹ ve Cahit Tanyol'un sosyolojik yaklaşımlarında¹² göze çarpan tarihsel sosyoloji çizgisinin irtifa kaybederek de olsa sürdürüldüğü söylenebilir.

1980'lere kadar Türkiye'de sosyoloji yapmak, dünya sosyolojisinin bir uzantısı olmak, buna bağımlı olmak şeklinde anlaşılmıştır. Bu döneme kadar sosyoloji Türkiye'nin gerçeklerini merkeze almaktan uzak, dünyadaki sosyolojik çalışmalara entegre olmak anlamı taşır.¹³ 1980 sonrasında İÜEF Sosyoloji Bölümü'nde Baykan Sezer'le birlikte düşünsel anlamda Türk Sosyoloji tarihini derinden etkileyen yeni ve etkili bir dönem başlar. Batı'da ortaya çıkan sosyolojinin kimliğini, metodolojisini, kuramlarını, kavramsal araçlarını ve eğilimlerini sorgulayan Sezer, buradan hareketle Türk sosyolojisinin sınırlarına ve yönelimlerine işaret eder¹⁴. Türkiye'de sosyoloji yapmanın Batı sosyolojini nakletmekten öte bir anlam taşıması gerektiğini ısrarla vurgulayan Baykan Sezer, toplumun anlaşılması noktasında ve toplumsal sorunların çözümünde sağlıklı bir hedefe ulaşmak için toplumsal tarihin doğru okunması ve değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizer. Aslında bir bakıma Ziya Gökalp ile başlayan çizgi Baykan Sezer ile yeni ve etkili bir paradigmaya bürünür. Baykan Sezer'in tarihsel gerçeklikleri merkeze alan sosyolojik çalışmaları¹⁵ ve değerlendirmeleriyle birlikte İÜEF Sosyoloji Bölümü'nde sosyoloji yapmanın sınırlarının netleştiği ve bu vurgunun süreklilik kazandığı rahatlıkla söylenebilir.

Baykan Sezer'e kadar en temelde İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün düşünce geleneğinde ya da bilimsel çalışma ve yayın çizgisinde, bireysel çalışmalar istisna tutulacak olursa, tarihsel gerçekliklere dayalı sosyoloji yapma biçiminin hakim olduğu ve bu anlayışın ritimsel düşümlere rağmen sürdürüldüğü açıkça

¹¹ Hayati Beşirli, "Nurettin Şazi Kösemihal", *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I*, Ed.: M. Çağatay Çzdemir, Ankara: Phoenix Yay., 2008, s. 751-776.

¹² Cahit Gelekçi, "Cahit Tanyol", *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I*, Ed.: M. Çağatay Çzdemir, Ankara: Phoenix Yay., 2008, s.991-999

¹³ Kurtuluş Kayalı, "Sosyoloji Yapmak, Türkiye'de Sosyoloji Yapmak Ya da Türk Sosyolojisinin Yapı Taşlarını Oluşturmak", *Sorgulanan Sosyoloji*, Ed.: M. Çağatay Özdemir, Ankara:Eylül Yayınevi, 2002, s. 11-17.

¹⁴ Baykan Sezer, *Sosyolojinin Ana Başlıkları*, İstanbul: Sümer Kitabevi.

¹⁵ Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, "Baykan Sezer Kaynakçası", *TALİD*, 6 (11), 2008, s. 611-621.

görülmektedir. Bu çizginin bütün eleştirilere rağmen Türkiye’de tek gelenek olduğunu da özellikle vurgulamak gerekir. İÜEF Sosyoloji Bölümünün kuruluşuyla şekillenen söz konusu paradigma etrafında önemli derecede bir birikim oluştuğu da bilinmektedir.

Korkut Tuna ve İÜEF Sosyoloji Bölümü Tarihindeki Yeri

1970’li yılların sonlarında Sosyoloji Bölümü’nde asistan olarak göreve başlayan Korkut Tuna¹⁶ için de çalıştığı bölümde hakim olan tarihsel sosyolojik düşünce geleneği bütün çalışmalarının kuşatıcı çerçevesi olmuştur. Başka bir ifadeyle Ziya Gökalp’tan Baykan Sezer’e uzanan düşünce çizgisinin izini ve etkisini Korkut Tuna’nın çalışmalarında da çok açık bir şekilde görmek mümkündür. *Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine*¹⁷ ve *Yeniden Sosyoloji*¹⁸ adlı çalışmaları Korkut Tuna’nın söz konusu düşünce geleneğindeki yerini ortaya koyan önemli metinlerdir. Bilginin Batılılaştırılması sürecini bütün boyutları ortaya koyan ve akabinde Batılı bilginin eleştirisini yapan Tuna, *Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine* isimli çalışmasında bilgi ve biliş tarzlarının toplumların tarihsel ve sosyolojik bağlamlarını ya da gerçekliklerini yansıtan araçlar olduğu gerçeği ile bizi yüzleştirmektedir. Batı kaynaklı bilimsel/evrensel bilginin tarihsel ve toplumsal evrenden hareketle değerlendirilmesi Tuna’nın düşünce dünyasındaki ana eğilimlerini yansıtmaları açısından önem arz etmektedir.

Sosyoloji disiplini XX. yüzyılın başından itibaren konu, yaklaşım ve metod açısından, klasik dönemin egemen makro temelli tarihsel sosyolojik yaklaşımlarıyla birlikte gündelik yaşamın mikro temelli alan çözümlemelerini de içine alan bir boyut kazanmıştır¹⁹. Sosyolojik düşüncede yaşanan bu gelişme Türkiye’deki sosyoloji bölümlerine farklı şekillerde yansımıştır. Bilimsel çalışma envanterleri ve yaklaşımları açısından çok net bir ayırım yapmak güç

¹⁶ Korkut Tuna’nın yaşam öyküsü ve eğitim hayatı hakkında bkz. Mustafa Kemal Şan, “Korkut Tuna”, *Türkiye’de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I*, Ed.: M.Çağatay Çzdemir, Ankara: Phoenix Yay., 2008, s.639-643.

¹⁷ Korkut Tuna, *Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine*, İstanbul: İÜEF Yay., 1993.

¹⁸ Korkut Tuna, *Yeniden Sosyoloji*, İstanbul: Karakutu Yay., 2002.

¹⁹ Martin Slattery, *Sosyolojide Temel Fikirler*, Yay.Haz.: Ümit Tatlıcan&Gülhan Demiriz, Bursa: Sentez Yay., 2007, s. 13-29.

olsa da genel olarak Türk sosyoloji tarihi çalışmalarında İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün Kıta Avrupa'sı kaynaklı makro ölçekli tarihsel referansların ağır bastığı sosyoloji yapma biçimini; Ankara ekolünün ise Anglo-Amerikan menşeli saha araştırmaları ve mikro çözümlemeleri esas alan bir sosyolojiyi temsil ettikleri vurgulanmaktadır²⁰.

Korkut Tuna'nın çağdaş sosyolojik düşüncenin genişleyen ve zenginleşen epistemolojik ve metodolojik dünyasına paralel bir şekilde söz konusu paradigmaları İÜEF Sosyoloji Bölümü çatısı altında yeni bir yaklaşımla ilk kez bir araya getirdiği gerçeği çok önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Kuşkusuz tarihsel süreçte İÜEF Sosyoloji Bölümü alan çalışmalarına, köy monografilerine ve bu yönde yapılmış tezlere de ev sahipliği yapmıştır. Özellikle ilk alan araştırması ve köy monografisi denemesini gerçekleştiren M.Ali Şevki döneminde yapılan çalışmalar²¹ ve tecrübî sosyoloji kürsüsü başkanı Nurettin Şazi Kösemihal dönemi bu anlamda zikredilebilir. Fakat çok genel olarak Sosyoloji Bölümü'nde 1980'li yıllara kadar yapılan çalışmaların Avrupa ve Anglo-Amerikan orijinli anlayışların bir eklektizmine dayandığı söylenebilir²². Korkut Tuna ile birlikte bölümdeki bilimsel ve yöntemsel çizginin yeni bir biçim aldığı görülmektedir. Özellikle 1980'lerle birlikte Bölüm'deki çalışmaların teorik arka planını oluşturan yerli, tarihsel sosyolojik söylemi referans alan Korkut Tuna, mikro çalışmaları bu anlayış içinde Sosyoloji Bölümü'nün tarihsel kimliği içine taşıma anlamında önemli bir adım atmıştır.

Felsefe lisansı olarak yüksek öğrenim hayatına başlayan Tuna'nın Sosyoloji Bölümü çatısı altında söz konusu eğilimleri birleştirme yönündeki ilk çabalarını doktora tez konusunda/çalışmasında görmek mümkündür. 1975 yılında hazırladığı *Yurt Dışına İşçi Gönderme Olayının Sosyolojik Eleştirisi*²³ başlıklı tezi, Sosyoloji Bölümü'nde tarihsel sosyoloji koridorunun yanında yeni bir yaklaşımla yeni bir alan açıldığının ilk işaretleri olarak okunabilir. 1970'li yıllar

²⁰ Alim Arlı & Yücel Bulut, "Türkiye'de Sosyolojiyle 100 Yıl: Mirası ve Bugünü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 11 (2008), s. 25-28.

²¹ Muzaffer Sencer, "Mehmet Ali Şevki", *Türk Toplum Bilimcileri II*, Ed.: Emre Kongar, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988, s. 34-36.

²² İsmail Coşkun, a.g.e., s. 20.

²³ Korkut Tuna, *Yurt Dışına İşçi Gönderme Olayının Sosyolojik Eleştirisi*, İstanbul: İÜEF Yayınları, 1981.

Türkiye'nin Batı Avrupa ülkelerine yoğun göç verdiği yıllardır. Gündelik yaşam akışı içinde sosyolojik açıdan sorgulanması ve değerlendirilmesi gereken bu konuyu doktora tez formatında irdeleyen Tuna teziyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Yurt dışına işçi gönderme olayı. Popüler bir konuydu. Onu çalıştı[m]. Tezimde daha çok İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kaynaklarından, yayınlarından yararlanarak; teorik bir girişten sonra, yurtdışına gidiş ve dönüşleri ele almaya çalıştım. Tablolar oluşturdum. Bunun için İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun Bülten'lerini bulmaya başladım. Sosyal Siyaset kürsüsünde bir grup var dediler. Orada çalışırken, Metin Kutal o zaman benim ikinci danışmanın olmuştu. Ben tezi epey ilerletmişim ama ona tekrar savunmak, anlatmak gerekti. Aynı kürsüde bir başka hocamız daha vardı, sonra İktisat Fakültesi Dekanı oldu, 'bunlardan bir şey çıkmaz' filan dediler. Sonra benim tablolar oluşunca bize de ver bunlardan demeye başladılar.”²⁴

Tuna'nın doktora sonrası sosyolojik çalışmalarında tarihsel ve güncel boyutlara sahip “şehir” konusu önemli bir yer tutmaktadır. Tuna'nın doçentlik tezi olarak hazırladığı *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*²⁵ isimli kitap, Batılı kuramcıların, kent sosyoloji alanında, özellikle kentlerin ortaya çıkışı hususunda ortaya koydukları teorilerde vurgulanmayan Batı-dışı toplumların kent tarihi içindeki yerlerini tarihsel ve sosyolojik argümanlarla inşa eden, kent sosyolojisi alanında, önemli bir referans kaynağıdır. Tuna, şehir konusuna olan ilgisini şehirlerin ortaya çıkışı, şehirlerin gelişimi, şehirlerin güncel problemleri şeklinde tarihsel ve pratik vurgular içeren bir dizi olarak tasarlamış²⁶ fakat -kendi ifadelerinden anlayabildiğimiz kadarıyla- doçentlik tez savunmasında karşılaştığı tablo büyük bir motivasyon kaybına uğramasına neden olmuştur.

Korkut Tuna'nın doktora ve doçentlik tez çalışmalarıyla inşa etmeye çalıştığı yeni yaklaşım, özellikle bölüm başkanlığı döneminde bölümün bilimsel yönelimlerinde belirgin bir eğilim olmuştur. Bu dönemde tarihsel, ekonomik ve toplumsal açıdan zengin İstanbul kent dokusu üzerine oturmuş Sosyoloji Bölümü'nün kentle teması artmıştır. 1990 sonrasında özellikle de 2000'li

²⁴ Yücel Bulut&Alim Arlı, “Korkut Tuna İle Türk Sosyolojisinin Dünü ve Bugünü Üzerine”, *TALİD*, 6(11), 2008, s.334-335.

²⁵ Korkut Tuna, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul: İÜEF Yayınları, 1987.

²⁶ Yücel Bulut&Alim Arlı, *a.g.e.*,s.344.

yılların başından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi kent ve toplumsal doku araştırmalarında²⁷, İstanbul ile ilgili yapılan sempozyumlarda²⁸, İstanbul kent sorunları araştırmalarında²⁹ Korkut Tuna ismi yer almaya başlamıştır. Tuna, bireysel akademik çalışmalarının yanı sıra yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle de bu alanda çalışmayı sürdürmüştür. Gedikpaşa³⁰, Fatih³¹, Bayrampaşa³², Denizli³³ ve Habitat Toplantıları³⁴ ile ilgili yaptırdığı tez çalışmaları bunlardan sadece bir kaçını oluşturmaktadır. Bu açıdan şehir mevzuu hem tarihsel/makro hem de uygulamalı/mikro sosyoloji yapma imkânlarını barındıran bir alan olması yönüyle Korkut Tuna döneminde İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün akademik tartışma ve çalışma alanlarına yeni bir boyut kazandırmıştır³⁵.

²⁷ Konuyla ilgili çalışmalar olarak bkz. *İstanbullu Olma Bilinci*, İstanbul: İBB Yay.,2004 & *İstanbul'u Bekleyen Sosyal Riskler Araştırması İstanbul'a Muhtemel Göç Dalgaları Araştırması-I*, İstanbul: İBB Yay.,2004 & *İstanbul'u Bekleyen Sosyal Riskler Araştırması İstanbul'a Muhtemel Göç Dalgaları Araştırması-II*, İstanbul: İBB Yay., 2004.

²⁸ Korkut Tuna, İstanbul ile ilgili yapılan çok sayıda sempozyumda yer almıştır. 4-5 Kasım 2006 tarihinde yapılan *Vefa Sempozyumu*, 1-5 Kasım 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen *V. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu* ve 6-9 Kasım 2008 tarihinde düzenlenen *VI. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu* Korkut Tuna'nın bilim kurulu üyesi olarak katıldığı bilimsel etkinliklerden bir kaçını oluşturmaktadır.

²⁹ Korkut Tuna, Ayşen Şatıroğlu ve Mustafa Çağlayandereli, "Neslişah Mahallesi-Toplumsal Yapı Araştırması", *Bir Çingene Yolculuğu*, Ed.: Hasan Suver vd., İstanbul: Fatih Belediyesi Yayını, 2008, s. 140-170. & Korkut Tuna, Hayati Tüfekçioğlu, Suvat Parin ve Seda Bilan, "Üsküdar'da Belediye Hizmetleri Karşısında Farkındalık ve Memnuniyet", *Yayımlanmamış Makale, VI. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, 6-9 Kasım 2008, İstanbul. & Korkut Tuna ve Suvat Parin, "Kent Yaşamı ve Dilencilik: İstanbul Dilencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", *Bir Kent Sorunu :Dilencilik*, Ed.: Suvat Parin, İstanbul:İBB Zabıta Daire Başkanlığı Yay., 2008, s. 147-158.

³⁰ Mustafa Çağlayandereli, *Kentsel Doku Değişimi ve Çöküntü Mahalleleri: Gedikpaşa Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

³¹ Suvat Parin, *Kentsel Ortamda Bir Getto: Fatih Kadınlar Pazarı Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

³² Seda Bilan, *Gecekonudan Varoşa Kadının Değişen Statüsü: Bayrampaşa Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

³³ Alim Arlı, *Sosyal Mekanda Farklılaşma: Kırsal/Kentsel Dönüşüm (1990-2000)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

³⁴ Özkan Açıköz, *Küreselleşme, Şehirleşme ve Küreselleşmenin Bir Boyutu Olarak Habitat Toplantıları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.

³⁵ İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün Korkut Tuna ile zenginleşen ve değişen yüzünü aşağıdaki anektod açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 18-19 Ekim 2008 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Bir Kent Sorunu: Dilencilik ve Çözüm Yolları" isimli sempozyumun bilim kurulu başkanlığını Prof.Dr. Korkut Tuna yaptı. İÜEF Sosyoloji Bölümü'nden Korkut Tuna, o dönem doçent olan Prof. Dr. İsmail Coşkun, yine o dönem Yrd. Doç.Dr. olan Doç.Dr. Yücel Bulut ile birlikte sempozyumun bilim kurulunda yer alıyorduk. Korkut hocam, dilencilik gibi önemli ve birçok bileşeni olan bir sorunu alanında yetkin akademisyenlerin olduğu bir bilim kurulu ile tartışmak istiyordu. Bu amaçla benim Boğaziçi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ndeki hocalarla iletişim kurmamı istedi. Ben de Boğaziçi Üniversitesi'nde Ayşe Buğra ve Nadir Özбек ile görüştim. Adı geçen hocalar, dilencilik gibi güncel ve İstanbul'u ilgilendiren bir sorunu bilimsel olarak tartışan bir ekibin başında İÜEF Sosyoloji Bölümü olduğunu duyunca ilk etapta şaşırıldılar. Çünkü bugüne kadar tarihsel sosyoloji ile özdeşleşmiş bir sosyolojinin yanında Korkut Tuna ile birlikte yeni bir inceleme ve araştırma alanı doğmuştu.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na atanan ilk sosyolog olan Korkut Tuna'nın söz konusu iki yaklaşımı, hem tarihsel sosyoloji geleneğini hem de çağdaş sosyolojiyle birlikte belirginleşen sosyolojinin gündelik yaşama dönük uygulamalı sosyoloji yapma biçimini mezceden bir yaklaşımla bir arada sürdürmeye çalıştığı ve bununla İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün tarihinde yeni bir döneme kapı araladığı görülmektedir. Tuna, konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Bölümümüz, en azından sosyoloji diye ayağı yere basan tarihi ve toplumsal açılardan iyi donanımlı yani bu konuda fazla kitabı olmakla birlikte iyi hazırlanan bir bölüm olarak ortaya çıkıyor. Ama sosyoloji sadece bu işi kitaplardan takip etmek değil. Biraz daha uygulamaya ve araştırmaya yönelmemiz gerektiğine inanıyorum. Yani şunu diyebiliriz: Biz burada bu kadar senedir bu işin teorik çerçevesini çizmişsek, böyle bir çerçeve sosyolojiyi tutabiliyorsa, kucaklayabiliyorsa bundan sonra daha çok, bu çerçevenin içinde kalan parçaların değişimini, gelişimini, kitaplardan daha çok, bazı araştırmalarla desteklememiz gerektiğine inanıyorum. Yani araştırma deyince ille de herkese anket uygulamak değil ama en azından biraz toplumun içine, ayrıntıya girmemiz gerekiyor. Bu bakımdan [bölüm olarak] iyi bir donanıma sahip olduğumuzu biliyorum. Bu oturduğumuz, kucakladığımız belki bir dönem olarak adlandırabileceğimiz bu bilgi öbeğinin gelişmesini veya kendi içindeki yapılanmasını daha uygulamaya yönelik araştırmalarla sistematize etmemiz, ayrıntılara inmemiz gerekiyor.”³⁶

Sonuç Yerine

İÜEF Sosyoloji Bölümü'nde otuz yılı aşkın bir süredir görev yapan Korkut Tuna, başta İÜEF Sosyoloji Bölümü Tarihi olmak üzere Türk Sosyoloji Tarihi'nde önemli bir yer tutmaktadır. Göreve başladığı yıllarda kendini Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken gibi sosyolojinin önemli isimlerinin çizdiği sosyolojik düşünce dünyası içinde bulan Tuna, 1980 sonrasında daha çok Baykan Sezer'le belirginleşen tarihsel sosyoloji yapma tarzını içselleştiren ve bu eksende eserler veren bir portre olarak karşımıza çıkmaktadır. İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün makro teorik/tarihsel sosyoloji geleneğini artı bir olarak gören Tuna, bu temel çerçeveden hareketle, özellikle 2000'li yıllarla birlikte bölümün bilim anlayışında mikro/uygulamalı sosyoloji yapma biçimini de içeren bir anlayışın yerleşmesini sağlamış ve bunun sürdürülmesi yönünde çaba sarf etmiş bir bilim insanı olarak ön plana çıkmaktadır.

³⁶ Yücel Bulut&Alim Arlı, a.g.e., s. 350.

Bu açıdan Korkut Tuna, İÜEF Sosyoloji Bölümü tarihinde akademik çalışmalarda toplumun tarihsel gerçekliklerine dayalı makro perspektife yaslanmış uygulamaya yönelik sosyolojiyi yerleştirme yönünde daha önce hiç olmadığı kadar güçlü ve etkili adımlar atan ve bunun yaygınlaşması gerektiğini savunan bir yaklaşım ortaya koymuştur. Korkut Tuna bunun yanı sıra özellikle şehir konusundaki çalışmalarıyla başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin değişik coğrafyalarında var olan kentleri, kentsel değişim ve dönüşüm konularını İÜEF Sosyoloji Bölümü'nün bilimsel çalışma dizileri arasına alma yönünde büyük bir etki yaratmıştır.

